„ЗАСТАВА“ излази редовно: средом, петком и недељом на целом табаку а уторником на по табака.

ЦЕНА ЈЕ ОВА
за Аустро-Угарску
на целу годину . . . . . 14 ф. — н
на по године . . . . . 7 ф. — н.
на четврт године . . . . . 3 ф. 50 н.
на 1 месец . . . . . 1 ф. 20 н.
За Србију (у злату)
на годину 32 дин. на пола године 16 дин. на четврт године 8 динара.

ЗАСТАВА.

ОГЛАСИ рачунају се по 6 новч. од сваке врсте оваких ситних слова, за жиг се плаћа по 30 новч. сваки пут.

ДОПИСИ шаљу се уредништву, а претплата и огласи администрацији „ЗАСТАВЕ“ у Нови Сад.

НЕНАПЛАЋЕНА ПИСМА не примају се

РУКОПИСИ не враћају се натраг.

Поједини бројеви стају 10 новч.

лист целокупне српске народне слободоумне странке.

БРОЈ 147. У Новом Саду у среду 30. септембра (12. октобра) 1887. ГОДИНА XXII.

ИЗБОРИ У БУГАРСКОЈ.

Бугарска влада јавља из Софије, да је на изборима победила. По унутрашњости те несретне земље било је „немира“, „нереда“, „крви“, али је и та крв испала у владину корист.

„Доста то, Кобург има већину.“ — С тим речима ће се завршавати чланци у европском новинарству, а да дође до тих речи, за тим беше и стало Кобургу. Он је хтео већину, јер мисли, да ће се напослетку ипак питати: „Ко је победио?“ а не: „како је победио?“

„Успех по сваку цену“, то је данас лозинка европских политичара, „успех само за данас, а за сутра ћемо се већ постарати“. За Кобурга ни његови пријатељи не веле да је отворена глава, али ту политику је и он схватио и извео.

Међутим ко иоле озбиљније завири у бугарске изборе, тај мора признати, да таквих избора тешко да је игди било. Опозиција још није ништа рекла о тим изборима, јер она не сме да се служи бугарским брзојавом, она не сме да се служи ни бугарском поштом, већ мора кришом да шаље своје извештаје. Ти ће извештаји доцније доћи. Али чак и они извештаји, које је софијска влада послала, доказују, да је опозиција у Бугарској жива, и да је необично јака.

По свима европским престолницама теку избори најслободније. Има кад се по унутрашњости земље именују посланици, има кад се тамо апсе бирачи, кад се тамо чине највећа чуда, али у престолници обично не бива ништа од тога. То је зато, јер су у престолници страни конзули и новинари; оно што бива по престолницама то за час дозна читав свет. С тога се и може поуздано рећи, да се у престолници понајмање виде неправде. Престолнице су као неки излози, тамо владе изнесу пред свет најлепше ствари, тамо изгледа све примамљиво, као у трговачким излозима. Како је кадкад у „дућанима“ и у унутрашњости то непитајте, тек излог је свакојако леп.

У Бугарској није влада могла ни то да учини. Избори у Софији текли су као нигде. Већ пре неколико дана влада је поапсила најбоље агитаторе опозиције и то ни због какве кривице. Поапсила их, не што су били криви, већ што се влада бајаги бојала да не скриве. А тога не сме бити у уређеној држави. На сам дан избора чувала је војска по Софији звања, апсане а крстарила је улицама. И то се зову избори!

Ето тако је било у Софији, и то по извештајима, које је влада пустила у свет. Па како је тек било у унутрашности Бугарске? — Влада јавља да је тамо било и крви.

Пита се сад, ко је крив тој крви? Није ли и тамо апсила влада невине људе. Зар је тамо, иза божијих леђи, штедила своје противнике, кад је имала образа да их усред престолнице, на очиглед Европе, затвара, у место да их пусти на биралиште? То се не може предпоставити.

И ипак је изабран Цанков, вођа бугарских емиграната, изабран је човек који назива јавно Кобурга: туђинским најамником. Изабрано је по свој прилици још више опозицијонара, ма да о том не јавља жица.

Ми с нестрпљењем очекујемо извештаје са бугарских биралишта, онакве извештаје, који нису улепшани, и који не долазе од владе. Ти извештаји морају донети обавештај о многим ужасима које је починила влада, о неправдама, па и о проливеној крви.

Али још пре но што имамо те извештаје у рукама, можемо слободно рећи, да је бугарска опозиција снажна, да је жива, и да је влада само грубом силом и незаконитостима добила већину. То доказују рођени владини извештаји. А кад је то тако, онда је тешко честитати Кобургу његову крваву победу, јер се може претпоставити, да ћемо га скоро видити где шета по бечком „грабну“ и пештанском „рингу.“

У ствари српске учитељске задруге.

Министар просвете није потврдио правила наше учитељске задруге. Да би забрана изгледала јача, он наводи, да је у договору са министром унутарњих дела тако наредио. А да би учинио, по изгледу, једном за свагда крај, он вели, да је свака српска учитељска задруга излишна. Тим се иде на то, да се сваки даљи покушај одстрани, те да наши учитељи и не покушају да склопе задругу на другој основи. Мањој непредусретљивости није се могло наше учитељство надати.

Министарски отпис гласи у целости овако:

Бр. 1722.

Кр. Уг. министар богочасти и јавне наставе.

Благородном г. Михаилу Хофману градоначелнику сл. кр. вароши Сомбора.

На извештај магистрата сл. кр. вароши Сомбора од 6. јула т. г. бр. 1366. упућен г. министру унутрашњих дела, уз повратак прилога извештавам благородство Ваше ради даљег поступка, да с погледом на то, што у цели даљег учитељског образовања и проницања у педагошке науке на основу XXXVIII. зак. чл. од 1865. г. §. 147. у свакој су жупанији основане и делају учитељске задруге, које обухватају задатке што их ова основна правила садрже с погледом даље на то, да је желети у интересу верозаконских учитеља, да се овим жупанијским учитељским задругама придруже, с тога је самостално српска учитељска задруга излишна, и за то сам споразумно са г. кр. уг. министром унутрашњих дела нашао да јој се одобрење има одрећи.

У Будимпешти 24. августа 1887.

Трефорт с. р.

147. §. XXXVIII. зак. чланка од 1868. г. на које се г. министар позива, гласи од речи до речи овако:

„Учитељи општинских и грађанских школа, дужни су у сваком учевном округу склопити учитељску задругу (учитељско особље, тело.) Окружна учитељска задруга дели се на толико срезова, колико срезова има у жупанији. Срезки кругови дужни су уз припомоћ општина сваке године двапут а цела задруга сваке године једанпут на учитељски збор састајати се. О уређењу учитељских зборова издаће наредбу министар просвете.“

Да кажемо за сад само две три речи. Ко год зна делокруг учитељских зборова, тај ће знати, да су штатути наше учитељске задруге обухватале куд и камо шири делокруг. А тај „шири делокруг“ изазвале су наше прилике, изазвала је потреба и то прека потреба. Оно, што прописује §. 147. XXXVIII. зак. чланка, то је дужност учитеља, и наши учитељи нису се испод те дужности извлачили, нити хоће то да чине. Међутим осим дужности има сваки грађанин и права. Не на основу дужности већ на основу права, и то права удруживања хтели су наши учитељи да створе своју задругу. Сваки има код нас права удруживања, и чим није то у штетној, незаконитој цељи, то му се право не може ускратити. Кад би баш и било нешто излишно, то не може бити разлог забрани. Наше учитељство треба а и има права чисто на основу закона о удружењу да тражи одобрење својих штатута. Оно би и требало то учинити и ми се надамо, да ће штатуте преустројити, па онда поново покушати да дође до свог права.

Скуп мађарских културних друштава.

Ми смо још у прошлом броју „Заставе“ навели, колико нас се тиче рад мађарских „културних“ друштава. Сад им је био у Будимпешти скуп. Истина, предлог Јосифа Бале нису пустили да избије на јавност, нису хтели да нам покажу отворено којим нас средствима мисле помађаривати, али је у претконференцији било о том говора и решено је, да се то не износи на јавност. Но све једно је, ми знамо у чему је ствар. Првом згодом говорићемо опширно о овом питању, јер је врло важно. За сад ћемо донети кратак извештај друштвене скупштине.

На скупштини су била заступљена 32 друштва са 250 чланова. Брат министра председника Л. Тиса, био је председник. Свој говор завршио је тим што рече: „A legelsö magyar ember a király.“ („Први, најбољи, мађарембер је краљ.“) Кад је прочитан извештај, показало се, да 35 друштава припадају том савезу. Та друштва су у год. 1886. имала 287.000 фор. прихода, а 191.000 фор. расхода. Капитал тих друштава износи 629.000 фор. — Види се дакле да су та друштва сила, с којом се мора рачунати, сила која расте, и ми нећемо добро учинити ако ту силу омаловажавамо.

Решено је ово: „Да се изда проглас на женскиње, како би склапале одсеке и одборе тог друштва, те да давањем забава, купљењем прилога помогну што више томе друштву. Друштво ће установити нарочити женски одсек. Решено је, да се препоручи свима одборима друштва, нека што већу пажњу поклоне помагању мађарских позоришта и уважању мађарских дечијих забавишта. (То нарочито важи за оне крајеве, где живе немађарске народности.) Решено да се установљавају мађарске библиотеке за народ, издавање згодних књига, па нек се и министар умоли, да ту ствар законом помогне. Предложено је, да се сваком учитељу даде од сваког оног немађарског детета 1 фор. кога научи учитељ мађарском језику. Таквих предлога је било више. Требао је један универзитетлија учинити предлог: „шта да ради мађарска ђачка омладина у оквиру тог друштва“, али се предлагач јавио као болестан. Ђачка омладина слабо је била заступљена на скупштини, тако исто је било само 6 женскиња, и то оштро пребацују будапештански листови.

Ето, то је био главни рад скупштине. На скупштини се не може много учинити, али је та скупштина показала, да друштво ради и напредује. Но као што рекосмо, говорићемо опширно о том.

Политички преглед.

Промена у Тисином министарству. Већ од дужег времена говори се о промени у Ти-

ЛИСТАК.

ДРУГАРИЦЕ.

У колеби код баба-Беле седе још две девојке пударице. У једном буџаку направила баба-Бела жара, а одозго тек по кад-кад метне по мало суве лозе, да се одржава пламен, те да се види у колеби. Све три пударице седе крај ватре, па у разговору пеку и једу кукуруза. Баба-Бела нема предњих зуба, па не може да загризе у клип, већ бритвом најпре саструже у крило зрневља, а за тим га шаком захвећа и меће у уста. „Немам, децо, зуба, па морам ево овако да се мучим; благо вама, док сте младе, а, да бог да, дочекале и ви моју старост, па ма и немале онда зуба, као и ја што их немам!“ — Тако би тек баба-Бела рекла, али је међутим добро пазила, да не остане у „решетанцији“ иза девојака. Кад су оне појеле свој клип, појела је и баба-Бела свој. Девојке се запуриле и зажариле од ватре и жвачући, па им већ млазеви од зноја потекли низ образе, а баба-Белу подишла она старачка румен и пробио је ситан зној, баш као да је мало час лонче ракије попила.

— Аман, је ли истина, баба-Бела — запитаће Јела — да ти ноћу у очи недеље и свеца чујеш звона и певање око твоје колебе?

Баба-Бела чини се, као да не чује, шта је Јела пита, него се нашла нешто у послу око кукуруза; превриће га да не изгори, а овамо и добро је чула, па хоће и да одговори на Јелино питање.

— Бог ми је сведок, ћерко, и он нека ми верује, кад свет неће. А, као зашто да није истина? На овом месту стојала је црква, док је било села. па макар да данас и нема цркве, али је место остало свето. Јао ћерко! Тешко би свету било, кад би и бог заборављао света места, као што их људи заборављају! Али милостив је бог добар, па шаље своје анђеле на земљу, да чувају света места, кад их људи оставе. Није свакоме дато, да то види, а ето, мени грешници, би суђено, да дознам и за ту милост божју.

— Ја не знам, Јело, каква си ти — рећиће Јелина другарица Мара — ти као да не верујеш баба-Бели. А, ето, ја била синоћ код деда-Косте у колеби, па ми је приповедао, што је он чуо баш овде испод колебе у потоку. Каже он, да је то одавно било, али зна и данас све како је било. Једне јесени у велико већ после бербе, — виногради су били већ и загрнути — дошао он из села овамо на чекање. Седео је тако у заседи, кад око поноћи, а њему се као учини, каже он, да чује како гајдаш свира а девојке за њим певају. Као, мислио је, да му се причинило, па је седео даље; аман звуци му од гајада све јаснији биваху, а певанку девојачку све је боље могао да разабере. Па све му то долазило, од планине, а не од села. Па баш да је било и од села, каже он, ко би се жив кретао ноћу у мрклу јесен у винограде, а и зашто би се кретао. Сва му је ближе долазило и он каже, да није смео даље остати у заседи. Није смео ни у својој колеби да ноћи, него се дигне са заседе, склопи пушку, метне је под пазуво, прекрсти се и дође још те ноћи кући.

Па добро — прихватиће Јела — што каже баба-Бела, да чује како звона звоне и певање црквених песама, то су анђели. Али ко ће бити оно, што каже деда-Коста? Валда неће анђели да се уз свирку из гајада и уз весело девојачко певање јављају људима?!

— Божја воља Јело ћерко, опет ће баба-Бела. — Ни су ваљда ни то рђави дуси били, него хтеде бог ваљда да покара твога деда-Косту, Маро, или да га мало заплаши. Баш никад му не избијаше пушка из шака док беше млађи; било зима, било лето, био светац, био радник он је довека у лову био.

— Па јесте, Јело, ваљда су то какве добре сестре биле, па их бог упутио на деда-Косту. А има тога, и мој чика-Стева каже. Однео он једно у очи недеље со воловима са више друштва. Говедар истерао на торину волове, а ми, каже мој чика-Стева, поређали се око ватре па поспали. Радили цео дан људи, па уморни. Заспао сам и ја, али на један пут а ја као кроз сан чујем неко комешање међу воловима, комешање најпре, па после, боме, и рику. Пробудим се, скочим и погледим у чопор. Била је месечина, па сам све лепо могао видети. Видим ја човечју прилику. Нисам хтео никога да будим, него се упутим сам тој прилици — јесте ја ближе њој, а оно баш истина нека прилика у белом. На један пут је нестаде, али волова није било више на торини. Све се тресе земља испод њих како бегају правцем у село. Пробудим одмах друштво, испричам им шта се догодило, а нико ми не верује . . .

Баба-Беба и слушала је и није што Мара говори. Та знала би она о таквим стварима и по недељу дана да приповеда, па још и о много страшнијим. Друкчије је Јела слушала Мару. Није она веровала ни што су деда-Коста ни Марин чика-Стева приповедали, па није веровала ни баба-Бели, да чује звона и певање око своје колебе, али је добро слушала а још боље мотрила Мару, е не би ли видела на Мари, да ли она у све то верује. Ту у колеби, а разговарајући о ноћним појавама и страшилима, у ње се залегла мисао и веровање Марино утврдило је сад, да ту мисао изведе.

* * *

Јела и Мара прве су девојке у селу и по кући и по својој лепоти. Да питате Душана Милосављевог, он вам не би знао казати, којој би пре јабуку пружио. Ако му не би баш све једно било, да му отац ове јесени запроси Јелу или Мару. Преполовио своје срце, што но кажу, па једну полу дао Јели, а једну Мари. Само ја терао мало и сувише и далеко у том свом дељењу: једио сад једну, сад другу. Кад год би с' Јелом говорио, увек би у говору и Марину косу спомињао, као да Јела нема тако лепу црну косу као Мара; а кад би опет са Маром говорио, спомињао би Јелине црне велике очи, зар опет Мара да нема таких очију. Мара се није љутила због тога ништа; видела је, да Душан то само из шале говори. Но Јели не беше право, па мало по мало поче баш

сином министарству. Сад већ и један владин лист признаје, да ће министар Орци, који заступа министра унутрашњих дела, отступити, а да ће гроф Лудвиг Тиса, брат министарпредседника узети тај посао на себе. Министар Тиса тражи и новог министра финанције, због чега се пустио у приговоре са Коломаном Селом. Ми не верујемо да ће се Сел примити тог министарства, али се већ види, да је министру Тиси догрдио тај посао. Мислио је да ће моћи поправити те финанције, ал сад је увидио и сам да није човек за тај посао.

Избори у Бугарској. Ми смо већ у јучерањем броју „Заставе“ донели брзојав из Софије, у ком се говори о изборима. Влада се хвали да је победила, али признаје да је било туче и нереда, признаје, да су у Софији морале чувати страже чак и апсане, признаје, да су коњичке патроле крстариле по вароши и т. д. Но ту вест треба и допунити, јер није то било све. Неки дан пред изборе затворила је влада у Софији неколико најглавнијих агитатора из опозиције без повода, а само зато, што су они могли да изазову „нереде.“ Тако је припознат опозицијонар Цанов затворен пред изборе и отпраћен стражарно у Лом-Паланку. Из тога се види како су текли избори. Ми у данашњем уводном чланку говоримо опширније о томе.

Једна законопреступничка осуда.

V.

На ту дуплику своју очекивао сам репоновање своје.

Но преварио сам се, јер сам се уздао у закон и правду!

O tempora! O mores!

Но, али Мађари не треба више да кажу тамишградској конзисторији, да је „szent szék“, јер иста ево метнула је образ под ноге и осудила ме је ни крива ни дужна!

Ево те осуде у цијелости:

Извод из записника конзистор. седнице у Темишвару дана 13. (25.) јула 1887. год. држане.

Кбр. 333—1887. Узета је у расправу фискална акција Петра Ивковића, конз. фишкала као тужитеља против јереја Богдана Кузмановића, пароха срп. кларијског као оптуженог због упорства и омаловажења претпостављене му духовне власти на лишење свештеничке части и одлучења од свештенодејства и благодејанија, пред конзисторијом овом подигнута.

Пошто је приседник ове конзисторије Љубомир Панић, окр. протопрезвитер вел. бечкеречки из седнице иступио и пошто су сви новопредметни списи прочитани.

Пресуђено је: Оптуженог јереја Богдана Кузмановића, пароха срп. кларијског због одрицања свике послушности, упорства и омаловажења претпостављене му духовне власти, на основу §. 2. одс. II. прев. конз. системе од 5 априла 1782. године а према 39. правилу св. апостола, 43. и 62. правилу картагинског помесног сабора, на губитак званија и благодејанија, и на одлучење од свештенодејства у епархији темишварској на свагда осудити.

Разлози: Из овопредметних списа види се, да је Љубомир Панић, протопр. вел. бечкеречки окружницом од 13. априла 1885. позвао парохијско свештенство у Ченеју, Кечи, Срп. Кларији и Црњи, да му ради исповести сходно наредби претпостављене духовне више власти од године 1884. у заказаном року лично предстане. Позив овај узело је дотично свештенство, потписав га, на знање; но јереј Богдан Кузмановић, парох срп. кларијски, у место, да је горњи позив, који је посредно од претпостављене му више духовне власти потекао, на знање и равнање своје узео, прешао беше границу свога делокруга, одричући сваку покорност горњем позиву, изјавив писмено на полеђију горње окружнице, да он од лањске исповести још није у грех пао, те дакле не осећа потребу, да се исповеди. Не само да се овим поступком речени јереј Богдан Кузмановић, о својој свештеничку дужност огрешио, него је саблажњив пример дао како епар. свештенству, тако и вернима, нарочито првима дао је повода, да на њега угледајући се, у будуће и они сличне наредбе више своје власти игнорују. Јасно је дакле, да се речени јереј, само под претњом суспензије на исповест поново позвати морао. Па и овом конз. решењу од 23. маја 1885. године кбр. 213. єбр. 229. 1885. којим је речени јереј Богдан Кузмановић, од свештенодејства и половине благодејанија безусловно на 14 дана и даље подусловно до предстајања ради исповести суспендован, није се хтео повиновати и на исповест предстати, него је против овог решења призив уложио, и па даље свештеничке дужности обављао. Призив овај реченог јереја одбијен је на основу §. 17. II. одс. прев. конз. системе од 5. апр. 1782. што му је путем споменутог протопрезвитера на знање дато, но и против овог конз. решења уложио је јереј Богдан Кузмановић, протест свој, те је тиме своју упорност још већма показао. Решењем конзисторијалним од 27. јуна 1885. изаслат је по други пут Љубомир Панић, протопр. вел. бечкеречки, да суспензију изврши но безуспешно, јер се јереј Богдан Кузмановић, ни сад није хтео наредби своје више власти повиновати. Па ни самој истражној комисији, која је на лице места конз. решењем од 9. авг. 1885. єбр. 369. єх 1885. изаслана била да извиди: зашто се речени јереј не повинује наређењу претпостављене више му власти духовне, није се хтео повиновати и суспензију наступити, придржавајући се упорно и на даље заузетог становишта, да он ни у какав грех пао није, те по томе да не осећа потребу исповести. Усљед извештаја истражне комисије, решењем конзисторијалним од 10. окт. 1885. позван је јереј Богдан Кузмановић, да се неодложно исповеди, на коју цел има Кузману Станићу, администратору протопрезвитерата темишварског предстати, пошто ће се у противном случају фишкалном акцијом обложити. Но речени јереј није ни ову наредбу уважио, него је искао, да конзисторија ова своје горње решење уништи, усљед чега је конз. решењем од 10. дец. 1885. кбр. 495. позван конз. фишкал Петар Ивковић, да против реченог јереја фишкалну акцију подигне. Фишкална акција ова уручена је јереју Богдану Кузмановићу 20. маја 1886. Но речени јереј одговор свој у одређеном року није поднео овој конзисторији, изговарајући се, да му фискална акција није уручена. Па и поред тога, што је поштанском рекламационом листом доказано, да му је фишкална акција уручена, достављена му је иста поново у препису. Примивши фис. акцију, није поднео на исту речени јереј свој одговор, него је назвао у поднеску своме од 23. јан. т. г. фишкалну акцију инфамијом, а да би на исту одговорити могао, искао је од ове конзисторије истражни записник од 20. авг. 1885. у којем је само речени јереј и то ради тога преслушан, да се извиди, зашто се неповинује наређењу претпостављене му више духовне власти, чија му је садржина даклем потпуно позната била. На позив ове конзисторије није послао речени јереј таксу за препис и оверовљење упитног записника, нити га је сам преписао, него је у место тога неколико пута искао и тражио; да му се у речи стојећи записник изда, и тек је 12. априла т. г. као неки одговор на фишкалну акцију поднео. Очевидно је, да је речени јереј овим својим поступцима омаловажавао и изигравао своју претпостављену духовну власт.

Међутим и тек пошто је речени јереј у поднеску свом од 23 јан. 1887. фишкалну акцију назвао инфамијом, извршена је стварно суспензија 13. марта т. г. али тек асистенцијом умољене оружане силе јер се јереј Богдан Кузмановић, и овом приликом није хтео повиновати налогу претпостављене му духовне власти, него је на против јеромонаху Спиридону Обркнежевићу, који је за време суспензије конз. решењем од 4. фебр. т. г. кбр. 15. за администратора кларијске парохије постављен, овим речима претио: „Ви господине гледајте, па се чистите одавде, јер нећете живи изнети главе из Кларије“, а Љубомиру Панићу протопрезв. вел. бечкеречком рекао је при публиковању суспензије: „Ви прото нисте ништа, као и ваш владика, мене треба патријарх да суспензује.“

Терети реченог јереја још и та околност, што по извештају истражне комисије, која је налогом конз. од 4. фебр. 1887. усљед тужбе Јосима Коњовића, срп. кларијског учитеља, у Срп. Кларију ради истраге у овом предмету изаслата била, — речени јереј на позив исте комисије није хтео овој предстати ради оправдања свога, него је и против одређења ове истраге, призив свој уложио, те и тиме упорност и самовољу своју показао, и што се у току истраге истинитост тужбеног навода доказала, да је наиме оптужени јереј школску децу са крстом и св. водицом у стихарима црквеним по селу слао, да сами без њега домове шкропе, којим се поступком најсветији обреди наше цркве профанирају. У грех му се уписати мора овај поступак у толико више, што је и супрот епископском налогу усмено учитељу саопштеном: да школску децу на цел шкроплења домова без пароха, дати несме, од учитеља школску децу на силу узео, и саму по селу послао, да тај свети чин обаве.

Пошто је према предизложеном ван сваке сумње стављено, да је оптужени јереј Богдан Кузмановић сваку послушност одрекао својој претпостављеној духовној власти; да се ни једној наредби ове повиновати није хтео, него је напротив наредбе своје претпостављене власти омаловажавао и изигравао, чиме је дужно поштовање и послушност своју према претпостављеној духовној власти својој прекршио: то се оптужени на губитак званија и благодејанија, и на одлучење од свештенодејства у епархији темишварској на свагда осудити морао.

Конз. фишкал Петар Ивковић, није против ове пресуде призив свој пријавио.

Ова се пресуда јереју Богдану Кузмановићу, својим начином публиковати има.

Књижевност.

„Прошлост, установа и споменици угарских краљевих Шајкаша.“

II.

Да наведемо оно, што писац говори о важности Шајкаша, и о престанку те установе:

...„Кад год је загрозила опасност угарској држави, Шајкаши су били главни ослонац земаљској одбрани и најважнија потпора. Својим грудима заклањали су Шајкаши мађарску државу од жестоких и непрекидних напада. Дању и ноћу, у свако доба бдили су Шајкаши на својим лађама, да их не би непријатељ изненадио. Својим великим лађама, брзим и лаким шајкама, били су у час готови, да загазе Дунав или коју другу реку, и да спрече пролаз непријатељу.

Краљеви су Шајкаши превозили и пратили војску; водили бригу о храни, џебани и свеколиком војном прибору, градили мостове на рекама, а по потреби копали шанчеве и утврђивали важне стратегичке тачке. Шајкаши су вршили извидничку службу без журбе и неосетно; кадшто су брзином муње изненадно напали непријатеља, без промишљања јуришали и освајали шанчеве и тврђаве, отимали лађе, рушили и спаљивали непријатељске флотиле. Из спремљених балвана; ваљкова, дасака и гвоздених ланаца могли су за 2 часа склопити градић, у ком је стало 7—8000 војника 40 лубарда и серпентина. Тај град заклањао је флотилу на суву.

У културном погледу заузимаху Шајкаши веома важно место. У својим лађарским радионицама обучавали су младиће, а војничким вечбањем на води обучавали своје синове. Задружне војне лађарске радионице биле су као неке индустријске школе, које су спремале мајсторе, веште у грађењу лађа, мостова и других грађевина на води и на суву. Ти мајстори створише доцније лађарске дружине у разним местима на Дунаву и на Тиси. У XVI. веку било је тако вештих мајстора, да су их чак у Беч позвали да граде лађе“.

Мислимо да се важност Шајкаша не може изнети боље на видик, но што је то изнео писац горњим речима. И он у својој књизи прта оне силне војне и битке чији су успех решавали Шајкаши.

На почетку XVIII. века почеше господа бечка да се брину о великим галијама. И они саградише огромне лађе које су се једва кретале, доведоше странце за команданте, навукоше свакојаке протуве из света те њима поверише лађе и заиста — претрпише код Београда 1739. грдан пораз. То их је пореметило. Међутим беше с Турском закључен мир, и под Маријом Терезијом решено је 1850. год., да се од коморанских, ђурских и остогонских Шајкаша преселе они, који су вољни у Бачку, и то у оном крају који лежи између Дунава, Тисе и дуж великог римског шанца. Решено је да се то плодно земљиште између Шајкаша подели и да то буде одвојени шајкашки срез под војном управом. У тај одвојени срез да се преместе и они Шајкаши, који су пре тога (1747. год) из горњих крајева пресељени били у Купиново.

Комисија је одвојила испрва за Шајкаше ова места: Тител, Лок, Гардиновце, Вилово, Мошорин и Жабаљ. Међутим је био остављен рок Шајкашима да изјаве: који желе да и даље остану Шајкаши и да врше војену службу, ти ће се сместити на новом земљишту. Тим Шајкашима уступљен је био простор земље од две квадратне миље, или 6564 јутара. Сваки је Шајкаш добио 12 јутара ораће земље и 8 јутара пашњака. У мирно доба износио је онда цео данак Шајкаша 3637 фор. 36 новч. (Али су Шајкаши имали приход од мошоринске скеле.)

У горњих шест општина настанило се било 1679 мушких глава. Према том малом броју установили су само три компаније: мошоринску, жабаљску и тителску. Све три компаније имале су свега 431 војника. То је било у почетку. Доцније је порастао број те је склопљен био цео шајкашки батаљон. 1767. год. именовала је Марија Терезија варадинског пуковника Станисављевића за првог шајкашког заповедника.

Војени савет је увидио да је број Шајкаша мален, те је додао батаљону још општине. Чуруг, Госпођинце, Сент-Иван, Горњи Ковиљ, Доњи Ковиљ.

Писац је ставио себи у задатак, да опише прошлост коморанских, ђурских и остогонских Шајкаша, (краљевих Шајкаша) то он код њиховог пресељења у Бачку прекида књигу. Али признаје, да судба шајкашког батаљона заслужује да се достојно опише. — Ми ћемо о горњој књизи рећи још коју реч.

Вести из места и са стране.

Несрећа на боденском језеру. Пишу из Брегенца: „26. тек. мсца, око 8 сати у вече, сударише су се на боденском језеру код Линдау-а две лађе. Једно је била баварска лађа „Линдау“, а друга аустријска: „Хабсбург.“ Удар је био тако јак, да је баварска лађа одмах потонула и како је било врло мрачно, то се није могло одмах знати, јесу ли све особе спашене, или их има утопљених. Аустријска лађа је врло јако повређена, али је могла ипак зато пловити даље. У Брегенцу је велико узбуђење, јер се боје, да су многи путници са лађе Линдау-а пострадали. Судар се десио на сваки начин из тог узрока, што је била магловита ноћ, те се није могла видети светлост од лампа на лађама. До сад нема трага од три путника са лађе Линдау-а.“

Разбојници у Угарској. Још није испало жандарима за руком да похватају све разбојнике у бакоњским шумама. То признају и они разбојници, који су до сад похватани. Ухваћени разбојник Орослан признао је, да су он и његови другови увек знали с које им стране долазе жандари, јер су им становници околних села то достављали. Како ће се удесити разне похаре, то је увек смишљавао Орослан, јер је он био најобразованији међу друговима. Његов убијени друг Санто познавао је врло добро све пределе, и за то је узимао половину од упљачканог новца. Због тог су били они други закључили да га убију, ал нису смели. Ухваћена је чета Цигана, која је напала и поробила петоро кола код Морцанте-а. Цигани признају своју кривицу. Власти се надају, да заостали разбојници стоје обезглављени, да нису више опасни и да ће их брзо похватати.

Јанкова клавиатура. Читамо у загребачким новинама: Од јуче изложен је у трговини г. Либковића у Илици нови гласовир, дотично нова клавиатура, коју је изумео бечки пианиста Павао пл. Јанко. Грађа те клавиатуре заиста је веома занимљива, те ће недвојбено покренути сасвим нови правац у гласовирању. Тешко је ту клавиатуру описати речима, свако мора да је види сам, јер је ни најбоља слика не може приказати. На први мах чини се, да тај гласовир има као велике оргуље три мануала, али у истини је само један, али тако удешен, да се сваки глас скале може ударити на три различита места. Осим тога мењају се црне и беле типке сасвим другачије него на обичном гласовиру. — Јуче око седам сати ударао је у трговини г. Либковића сам г. Јанко на свом гласовиру, те је управо чудо угнао у присутне слушаоце, који нису никада чули толиких ефекта на једном гласовиру. Више пута чинило се управо, ко да свира читави оркестар. Особито ефектно изводи кроматичке шкале, а и друге пасаже, које на обичном гласовиру не би највећи виртуози могли извести.

ПОЗИВ НА ПРЕТПЛАТУ.

За мало дана истиче рок претплате свима онима, који не преплатише „Заставу“ до краја године. Овим позивамо пријатеље „Заставе“ на даљу претплату.

Цена је Заставе обележена на челу листа.

Обраћамо и опет пажњу наших пријатеља и претплатника на бројеве „Заставине“ од петка. Ти су бројеви удешени за најшире кругове нашег народа, а нарочита претплата на њих стаје 3 фор. годишње. Много ће нам кренути ствар унапред, ако се ови бројеви „Заставини“ рашире као што треба.

У Новом Саду 20. септембра 1887.

Уредништво „Заставе“.

да мрзи Мару. Друговале оне како пођоше у коло, па, ево, дочекаше тако да им и просиоци долазе. Но друговање ће њихово жалосно да се сврши, онако као што Душан није могао ни мислити.

Јела је смишљала освету. Зар Мару због њене лепе црне косе да проси ове јесени отац за Душана? То не може бити! А никад јој Душан то не рече, него је она само тако мислила. И за то се реши, да учини нешто, што ваљда још ни једна девојка није учинила са својом другарицом.

Мара је веровала у духове и ноћна страшила. Јели је то, таман као што треба, добро дошло.

* * *

Лепа, права јесенсиа ноћ. Небо чисто од облака, па се осуло звездама, а месец се већ јако надвисио, па месечина, да познаш човека још издалека. Тек ћарлине кад-и-кад поветарац, а онда зашушти по винограду, као да се нека жива створења по њему крећу и мичу.

Било је у очи недеље. Мари дошао брат у виноград на ноћиште. Разговарао он с вечера мало са сестром пред колебом, докле се не роди месец, а онда се диже, па оде на заседу. Седела после Мара још мало пред колебом и мислила ваздa о себи о своме брату. Донео јој је брат радосну вест, да им се отац спрема да му тражи девојку, па разбира већ међу својима познаницима у околним селима. Радовала се она томе, а која се сестра не радује срећи свога брата! Тако у мислима и санци је ухватили, па изнела пред колебу ћилиме и леже. Заспала је са бљаженим осмејком на уснама, јер је заспала у мислима о своме брату.

* * *

Стазом између виногради полако се креће нека прилика. Полако иде, више да као да се краде, а иде право ка Мариној колеби. Да је Мара будна, па да види ту прилику, она би сигурно вриснула, па побегла, јер слика је сва у белом. Али она спава, па сања ваљда о братовљевим сватовима, а ваљда и о својим. Да јој другарица Јела смишља освету, ни у сну јој зацело не пада на ум.

И дође она прилика са свим близу Мари. Наже се над њу, маши се левом руком за косу Марину а маказама у десној потхвати косу баш до главе и обсече један перчин. Хтеде да се маши и друга перчина, али Мара се пробуди, скочи, вриснu и наже бегати. Али и она прилика стукну натраг и у ходу пође оном истом стазом, којом је и дошла. Није одмакла једно парче, а за њом плану пушка; она цикну и стропошта се....

Кад је Мара вриснула брат није био од колебе ни педесет корака далеко. Чув, где му сестра пред колебом вриснu, у неколико скокова већ је био код ње, али је и ону прилику спазио. Не казав ни речи сестри, натегне пушку и опали је. Погодио је. Она прилика само је још вриснула, па се стропошта мртва на стазу. — Курјачја сачма ухватила је испод леве плећке и смрт је за неколико тренута наступила.

Та прилика била је Марина другарица Јела.

Трговачко-занатлијски део „Заставе.“

Наша трговина.

ИСКРЕНА РЕЧ СРПСКИМ ТРГОВЦИМА.

(Наставак.)

Поштење и истинитост показују се на разне начине, и у трговини се они на срећу више налазе, нег што се мисли, као код добра ваљана човека, који своју муштерију неће да закрати. Пуна мера, добар еспап, тачно извршење су све саме необходне ствари, за добро име једног трговца. Узмимо један обичан случај. Сем Фут (име и презиме једног Инглеза) примети да му се при ручку пиво слабо домерава; он дозове угоститеља и пита га: „Молим, господине, колико пива точите ви на месец?“ — „Десет тона“ одговори угоститељ. — „А не би ли ви радије једанајст тона трошили?“ — „За цело, господине.“ — „Онда пуните добро вашу меру.“

„Кад је пре многих година Ле Пле у Инглеску дошао, приметио је он са задовољством праведљивост инглеских творничара и хвалио је њихову тачност у количини и каквоћи при отправама у иноземство“.

„Дал би могао он данас још то исто рећи? Нисмо ли ми морали доста слушати о обезбеђивању толиких фабрика? Погледајмо наш памучни јеспап, који се са порцеланском земљом, штирком и магнезијом премажа, да би добио изглед тешке честе робе. Кина је трошила некад много инглеских катуна, али од како се становници те земље видеше неколико пута преварени са инглеском робом, престали су куповати инглески фабрикат. Кинези се разуму бар тако исто добро у потварању робе; они мешају гвоздени прах у њихов тој и квасе свилу, али у толико више су они на опрезу, да их други не превари. Томе је последица, наводи инглески конзуо из Чифуа, да је наша роба стекла рђав глас и да је потиснута од американске ма да је ова за 40% скупља. У инглеску робу се нема више вере. Пређе беше инглески жиг најбоље јамство за доброту и чистоту, али та времена су прошла. Изгледа, као да се не сећамо више оне пословице, која вели: Поштење је најбоља политика“.

„Ове чињенице су Инглезима добро познате, и беху предмет многих расправа. Апретирање и премазивање памучног јеспапа са порцеланском земљом није нигде више тајна. Члан парламента Мр. Мелор укоравао је у доњој кући јако тај обмањујући поступак творничара, који мисле да је сав остали свет луд, и напомену случај, да је један инженијер на путу преко индијског оцеана у заштиту против тамошње сунчане жеге свој шешир са белим муселином превукао. „Је ли то инглески муселин?“ питаху га. „Није, то је швајцарски муселин. На инглеском се лепе прсти као на гуму“. На такав начин губимо ми проју и проузрокујемо себи рђава времена“.

Американски памучни јеспап продаје се и у самом Лондону и Менчестру са добром хасном а индијски фабрикати иду у Кину и Аустралију, ма да су скупљи нег инглески. У Индији (Хиндостану) се домаћа памучна мануфактура тако подигла, да је данас равна читавој дотичној менчестерској производњи за унутрашњост и иноземство. Није ли то узнемирујући факат? Ми дајемо нашим занатлијама ваљано технично образорање, ал шта нам то вреди код општег шеретства и лажи у трговини? Једна шваља купи смот конаца, који по на њему налазећем се низу 250 јарда имати треба. При раду премери она тај смот и нађе, да нема више од 175 јарада. Шта ће она ту да мисли о поштењу својих земљака?

„Непоречно опадање морала и поштених начела је жалостан знак времена. Кад је чувени француски државник и техничар, барон Дипех, Инглеску пропутовао, изразио је своје удивлење према инглеским трговцима, и индустријантима и рече међу прочим: „Не само подузимачки дух, интелигенца и делатност инглеских творничара и трговаца подржавају надмоћ и господарство њихових производа и њихове трговине, већ далеко више њихова здрава свест, а пре свега њихово поштење. Ако ма кад грађани британских острова те своје врлине изгубе, можемо уверени бити, да ће поред све те моћне заштите њихове силне флоте, брижљивости и деловатности њихове распрострањене дипломације и најдубље политичке мудрости, доста брзо сви ти њени трговачки бродови, који су сва мора населили, и који благо целог света за производе британске индустрије умењују, од свију морских обала одбијени бити и ишчезнути.“

„Свака рђава израда је лаж и превара. Обично се то опази доцне, јер се човек од спољњег изгледа даје обманути. И докле год такав рад постоји, биће све те охоле речи о достојанству рада и социјалне вредности производних сталежа празне речи. Где нема поузданости (Zuferlässigkeit), не може о достојанству рада говора бити“.

„Ни дивљаци се не дају више у том погледу обманути. Кад је једном владика Петсн (Patteson) као мисионар пропутовао Палинезију, нашао је да урођеници не хтедоше инглески јеспап, који им је капетан брода нудио, куповати. Он приповеда у том односу, да се ови са робом, која је само за око прорачунана, не дају никако обманути. Искуство стечено са рђавом робом их је опаметило. Тако н. пр. знају они врло добро да је обична бритва од једног реза за шилинг (ингл. новац) добра и трајна, дочим бритву од исте цене, али са по туцета резова одбацују. Тако исто вели др. Ливингстн, да обитатељи унутрашње Африке не купују инглеско гвожђе, што је ломно.“

Ово неколико примера чувеног Инглеза Амајлеја показују нам јасно како велику вредност Инглези на поштење у трговини и индустрији полажу, како то сваки код њих, од простака путника па до научењака, државника и чак владике о њиховој трговини и производњи бригу води, како се нико код њих не устручава њихове мане на јавност изнети и жигосати, знајући добро, да се само на тај начин зло даје искоренити, најпосле како су у тим сагласна, да ће само поштен рад и истинитост величину њихове производње; а ова снагу њихове земље одржати моћи. Код таковог народа, који сваком свом злу одма лека тражи и своје мане увиђа, онда ће се сваки назадак зауставити и несрећа предупредити. И онај је јунак, који сме своје мане отворено да призна.

О поштеном раду се даје много писати, ал за доказати, да он треба да је једна од првих врлина сваког трговца и произвођача, те ће ово, што је у том смислу овде речено довољно бити. Срећа би било, кад би наши привредни сталежи помоћу и примером својих наставника глас поштења стекли, као неке секте у Инглеској и Америци, којих име већ сваку обману искључује, — и у том погледу дотле дотерали, да се под именом „српске трговине и производње“ уједно поштење и савесност подразумева. Тиме би стекли опште поверење и олакшали би себи опстанак.

Поштење и савесност су главни атрибути привредном раду. Но те врлине губе свој значај по привреду, кад није уз њих и способност. Ова је главна чињеница сваком послу, јер га ствара, подиже и усавршава. Сви радници на привредном пољу морају на првом месту бити способни, а то могу они бити само онда, кад поред дара за своју струку још и прилике имају, себи нужног знања добавити, које пак само поред труда и добрих стручних наука бити може. О пољопривредним и занатлијским школама је већ говор био у којем се разлагала њихова потреба и корист. То исто важи и за трговачке школе. И њих би требало код нас установити, као што их у свију цивилизованих народа има. Колико даровитих трговаца не могу само зато полета узети, што нису имали нужне научне спреме, односно што су од сиромашних родитеља били, који не имађаху средства да их на стручна училишта пошљу. Српски народ је већим делом трговачки народ, па ипак нема својих трговачких школа! Време је новац, каже инглеска пословица. Наша младеж која из гимназије (почем стручних школа нема) у трговину прелази, изгубила је своје време, а према реченој пословици новац. Она се ода на трговачку праксу, без да има појма о књиговодству и најпречем конторском раду, које би у нижим трговачким (добрим) школама с лакоћом научила, а које у пракси ретко кад научи, пошто у врло ретким приликама у дућанској радњи до књига долази, осим до неке дужничке књиге, страце, која се само, као помоћна књига води и то као од беде а и ако дође, нема шта научити, почем су и њихови господари већим делом само праксу свршили и књиге онако воде, како знају. А без књиговодства у трговини не може бити правог реда. Многи трговац не може да постоји само зато, што не зна књиге своје уредно да води, нити зна колико прима нити колико издаје, а још мање колико је заслужио или штетовао. Таки не сме да буде трговац. Он мора да буде на висини свог доба, ако није, неће моћи заузети оно место, које му припада и биће у јавном животу запостављен; неће се умети заступати. У послу ће га туђин лакше претећи. Трговац мора да је својим такмацима дорастао у сваком погледу, јер само онда неће бити потиснут. А да би Србин трговац стајао на висини свог доба, мора имати бар своју стручну образованост, коју ће само у школи получити. Створимо дакле трговачке школе, и то што више, ма само од неколико разреда, као занатлијске и пољопривредне, па ћемо своју циљ лакше постићи. Кад би се неке наше закладе из којих се ђацима даје стипендија, за установе речених школа могле употребити, било би нашем свету куд-камо више споможено. Са новцем, који десет стипендијама за капитал служи, могла би се једна од поменутих стручних школа установити, на којој би се могли 200 младих људи образовати, дочим овако само десеторица, међу којима има бар половина, која је стипендију, не по заслузи, већ из протекције добила. На ову околност би требали сви они трговци, занатлије и економи да се сете, који смерају какву задужбину учинити. Сваки нека свој сталеж у првом реду потпомаже.

Буде ли једном у нас тих школа, онда ће бити у нас и далеко способнијих трговаца, занатлија и ратара, с којима се туђински неће мерити моћи, који ће систематичан рад увести и организацију рада, без које ћемо увек слаби остати, спровести моћи.

Систематичан рад стоји у тесној свези са школом и науком, не да се с тога непосредно увести и остварити, већ ће у истој мери прићи, у којој се то стручно образовање код нас одомаћило и смирило буде.

Друкче је са организацијом рада; та може, треба и мора одма да се спроведе, ако под постојећим околностима мислимо одржати се, туђинској преплави на пут стати и нашу трговину под својим типом подигнути.

IV. Организација.

Сваки народ треба сам своје интересе да заступа из узрока, што је сваки себи најбољи пријатељ; онај народ, који је из буди каквог разлога упућен на туђина, тај добро не пролази.

Да је наша трговина на светским пијацама врло трајаво заступљена, зато што је туђин заступа, о том ваљда нико не сумња; а да је добро заступање на светским пијацама животно питање за трговину и производњу, то јамачно сваки трговац увиђа. Ми продајемо наше производе, а купујемо стране на светским пијацама; тамо се дакле усредоточава сав наш привредни рад. Но ми смо на тим пијацама страни. Код куповине морамо, са малим изузетком, да се обратимо или на препродавце, који сами на тој роби, коју ми од њих купујемо, морају своју заслугу урачунати, што робу поскупљује, или је купујемо од произвођача, дакле на извору, које би било добро, кад произвођач са обзиром на мали куп, не би и сам нашим трговцима, који су већином детаљери, саразмерно по вишу цену продавао, него гросистама, који узимају велике партије. С тим нек је за сад само речено, да се може јефтиније куповати, него што већина наших дућанција и већих занатлија купује. Код продаје наших производа, нарочито ране, нема наш трговац на берзи ни приступа. Он је дакле упућен на комисионара, понајвише туђина, који његову робу на берзи прода, без да онај види купца, нити тачно зна, пошто му је роба продата. Комисионар дође и каже му да је робу по неку извесну цену продао, а Србин продавац мора да је задовољан. Питати комисионара: коме је робу продао? то би била велика индискреција, а још искати сензалску цедуљицу, где је продаја обележена, то би већ сматрао комисионар за велику увреду части, почем се у њему нема поверења, али цедуљу ипак не би показао, јер то бајаги није у његовој радњи узус (обичај). У овом односу је нужно да будемо мало опширнији, јер тај начин поступања од стране комисионара је по наше житаре од сувише велике важности, а да би се преко њега површно и само са неколико речи прешло. Дакле увреда је код комисионара свој интерес контролисати. Има можда и комисионара, који поштено раде, али нашта онда крити те цедуљице, с којима се може поштење посведочити, што комисионару на част и препоруку служи. Сваки предострожан трговац хоће да је у свом послу на чисто, и мора да буде његовог рачуна и његове мирноће рада. Трговац мора себи свуда, где год може, у свом послу извесности да прибави. Сумња и неизвесност у његовом послу буне га и одузимају му полет, поуздање и вољу за рад, а помишљај да га комисионар поред све заслуге, коју му продавац по међусобном уговору радо даје, још закида, озлојеђује га и уздржава га од живог подузимања. Није доста што га мори неизвесност успеха, или често предстојећа неизбежна штета, већ треба да му још загорчи рад неизвесност поштене заступе и зебња да има у оног, коме зараде даје, змију, која му крв сиса. А од каквог великог значаја је сваки новчић разлике у продаји, то знају наши житари најбоље. Почем се у хиљадама цената ради, то сваки новчић разлике у стотине засеца. У никаквом раду можда није тако нужна контрола, као у житарском и управо ту је нема. Цене скачу и падају непрестано, роба је горе код комисионара у магазину, а обично је онда тамо, кад цене не одговарају. Положај је на берзи такав, да од најмањег догађаја зависи, да ли ће цена отићи доле или се попети горе. На комисионару је, да згодан моменат употреби, ако је за очувати свог комитента од штете, или, не продавши му робу да дочека много вишу цену. Ако комисионар није савестан, онда му је ту прилика дата, да на штету свог комитента новаца заслужи. Цена удари натраг, он прода робу свог комитента, ал не јави одма, него чека; пође ли цена још на ниже, онда јавља комитенту да по датом му лимиту није могао више да прода. Комитент да нов лимит, јер се боји да комисионар налог за продају без лимита у своју корист не употреби; цена уступа и даље. а комисионар јавља да и по том није могао продати. То се тако пофторава неколико дана, док се комитенту не досади и налог не да, да се има роба без очекивања продати по текућој цени; ту га комисионар још последњи пут прихвати, и достави му да му је робу продао, но да је морао форсирати, чега ради је получена цена за више новчића нижа, него што би се ишчекивало. На тај начин бива да се продавцу хиљаду и више форината закину. Продавац нема куда; ако се потужи, каже му се: што нисте одмах дали налог без лимита? Продавац зна да је налог без лимита нож против себе, кад је комисионар несавестан, али то не може да каже, па зато ћути. Мисли, да ли да оде код другог комисионара; али ко му јамчи да је онај бољи? Ако је пак још задужен код комисионара, т. ј. ако узима од њега новаца за куповину, као што многи чине, онда је још горе. То су комисионарови најбољи комитенти, јер ти имају да сматрају отворен им код комисионара кредит за неку личност, ма да добар интерес плаћају, и боје се комисионару и само речице казати, јер шта ће, ако му овај откаже кредит? Отићи код другог па удешавати нову свезу са кредитом, доводи комитента у сумњу. Нов комисионар се распитује преко других о стању и о узроку што је свог пређашњег заступника напустио, а то све баца сенку на његов рад. Најпосле питање је, да ли није наишао на горег. Боље је нешто, кад са робом оде и сам горе, но и то га не сачува, кад је комисионар несавестан. Начини, којима се овај може на штету продавца користити се даје у небројено пермутирити, особито код посла у терминима. Но нек је са наведеним примером доста, јер кад би се хтела ова тема до краја исцрпити, имало би се много написати. У осталом наши житари знају о том и сами и сувише.

(Свршиће се.)

Вести из трговачко-занатлијског света.

Цртачка школа за занатлије отворена је у Пешти у технолошком музеју (VIII. керепешка улица бр. 9.) Примају се у њу столари, бравари и колари, а упис почиње 13. о. м.

Брисељска изложба. Угарски одбор брисељске међународне изложбе, која ће бити 1888. год. издао је проглас на трговце, занатлије и сељаке у Угарској, да суделују на тој изложби. Они што желе изложити на тој изложби своје рукотворе и производе нека то учине до 1-ог новембра о. г.

Коморски избори у Пешти. Наш пештански извештач јавља нам, да ће се избори чланова трговачко обртничке коморе у Пешти обавити 27-ог октобра по н. к.

Испити за финансе и лутријаше. Уг. министар финанција наредио је да виши финансијски чиновници, па и они намештени код држ. лутрија морају полагати испите.

„Ердељски базар“ био је отворен у Пешти. Изложени су били ердељски произведи а базар је приредила задруга за помађаривање. Базар није постигао никаквог успеха, јамачно зато, што га је задруга за помађаривање приредила, где се није гледало на праву ствар.

Угарски јечам изложен је у Пешти. Стигло је 91 врсти. То је трећа земаљска изложба јечма у Угарској.

Жељезнички приходи свих жељезница у Угарској износе од 1. јануара до 1. августа о. г. свега 44.631,034 фор. (Са 346.091 фор. мање нег лане.)

Извоз Србије у 1886. год. био је овакав: жита, воћа и шљива у вредности 13,386.000 динара; — кожа за 3,933.400 динара; — јестива и пића за 1,163.750 дин. (нарочито је велик извоз неготинског вина у Швајцарску и Француску); — бакра и другог метала за 51,850 дин; — масног производа и лоја за 179.500 дин.; — минерала за 227.875 дин.; — отпадака крпа, кости за 54,475 дин.; — колонијална роба, ланене, кудељне ствари и ужарија за 1,348.275 дин.; — баштованских и пивских производа за Енглеску 57024 дин; — То је дакле све извозила Србија у стране земље, те имала од тога лепе приходе.

Извоз стоке из Србије. Сточарство је у Србији развијено те није чудо, што је и извоз стоке приличан. Највише се извозе свињи. Год. 1886 извезло се 290.644 комада свиња, а то је осим 1881. и 1883. године највећи извоз за последњих шест година. Оваца се извезло 126.970, а крава и волова 44.580 комада. Вредност извоза стоке у 1886. г. износио је до 20 милијона динара.

Фалирали су: Ј. Ферш у Петави; конфекција С. Вајнтрауба у Бечу; Ј. и Е. Блум у Паризу; „Soveen Advance et Deposit Bank“ у Бирмингхаму; — З. Чики у С. Удвархељу; — Браћа Франк у Бистрици; — С. С. Грос у Јегерндорфу; — Ђ. Кормош у Ш. А. Ујхељу; Ф. Валдорф у Хрудину; — Липот Франкл у Пешти; — Лусниг и Шнајдер у Бечу; — Х. Лер у Бечу; — А. Највирт у Бечу; — Ј. Ференји у Дебрецину; — Алојс Хирш у Бечу; — Мохамед Хосејни

и Жан Лакудакис у Александрији; — Браћа Балог у Пешти.

Поштанске штедионице. Из извештаја о промету поштанских штедионица видимо да се у њих све више новаца улаже. Ове године уложило се у поштанске штедионице 4,977.297 фор. а исплатило 2,987.863 фор.

Извоз дрва и дуга преко Фијуме опао је 1886. године према 1885. години. Највиши је извоз за Француску и Италију.

Трговачка предавања држе се у дворани трговачког друштва у Бечу. — Сад преко зиме могло би то бити и код нас.

Трговина.

= **Нови Сад**, 29. септембра (11. октобра.) Житарска радња је и у овонедељном почетку рада остала живахна особито са шеницом. Кукуруз је на горњим пијацама у напредној цени. Зоб и јечам су са сталном досадањом ценом при умереном промету.

На пијаци нашој житарској је мало довоза било за минула два дана пошто је кишовито време. Шеницу пазару млини и спекуланти и одобравају цену ову: Шеница прве каквоће 6 ф. 40—50 н. средња 6 ф. 30 н. Најлакша роба 6 ф. 20 н. Наполица 5 70 н. Зоб 4 ф. 40 н. Јечам 4 ф. 30 н. Кукуруз стари 5 ф. 40—50 н. нов некрњен 2 ф. 40—50 н. Све од 100 кгр. Производи покрај јако ограничене продаје по пређашњим ценама.

Роба наших вртара: Пасуљ бели крњен 7 ф. 50 н. до 8 ф. Пасуљица 8 ф. 30 н. жути 7 ф. 50 н. од 100 кгр. Кромпир 20—22 ф. од 1000 кгр. Купус 5—6 ф. од 100 главица.

На свињској и месарској пијаци није никакве промене.

*

На житарској пијаци у **Сенти** 27. септембра (9. октобра), била је цена шеници 6 ф. 60 н. до 6 ф. 70 н. Јечам 4 ф. 75 н. Зоб 4 ф. 80 н. Шеница је слабо нуђена; јечам је тражен; зоб нерадо имаоци продају.

*

У Будимпешти 27. септембра (9. октобра.) Производи. Вуна. Само неколико стотина м. ц. је вуне продано. Плаћане пескуља 63—65 ф, неколико парпартија барањске летње по 59—61 ф. прљуша 30 до 31 ф. од 100 кгр.

Коже овчије. 3000 ком. је српских овчијих кожа продано по 100 ф. од 102 ком. 2000 ком. српских по 102 фор. од 102 ком. једна партија бачких овчијих по 2 ф. 10 н. од пара. Јагњећих 1500 ком. по 65 ф. од 102 ком. проданоје.

Маст, пошто месо слабо пролази, те се масти мање израђује цена је виша, готова варошка 58 ф. од 100 кгр.

Петролеум (камено уље), усљед веће потрошње почиње цена напредовати. Американски на велико прима 23 ф. руски 21 ф. 25 н 20% стаје за готов новац, (Појединa бурад 25 новч. скупље) Лошије врсте по количини 1 ф. 50 н. до 2 ф. јефтиније.

*

У Штајнбруху 28. септембра (10. октобра.) Посао са угојеним свињима је живахан. На окупу је 89.362 ком. разне врсте робе. Плаћа се за угарске мат. тешке 42—43 н. хладе тешке 43½—44 н. средње 44½—45 н. лаке 44—45 н. Српске тешке 42—43 н. средње 42—43 н. лаке 41—42. Сеоске тешке 42—43 н. средње 42—43½ н. лаке 44—45 н. Све од 1 кгр.

*

У Будимпешти, 28. септембра (10. октобра). Са шеницом посао одпочео са веома живахним прометом. Цена је са 5 н. и опет се повисила; воља за куповање добра. Шеница потиска 81·5 7 ф. 15 н., 82· 7 ф. 17½ н., 79·5 7 ф. 12½ н., 78·6 7 ф. 10 н., 80·5 7 ф. 15 н., 77· 6 ф. 95 н. Пештанска 80·5 7 ф. 10 н, 78 5 6 ф. 95 н. Поморишка 80 5 7 ф. 25 н. Стонобеоградска 79·5 7 ф. 10 н., 79· 6 ф 90 н. Бачка 79·2 и 78·5 7 ф. 10 н. Све на три месеца. Раж 5 ф. 55 н. Јечам 5 ф. 30—50 н. Зоб 5 ф 15—30 н. Готова роба за готов новац.

Термини. Шеница за јесен 6 ф. 40 н., за пролеће шеница 7 ф. 29 н. Кукуруз за мај-јуни 1888. 5 ф. 69 н. Зоб за јесен 5 ф. 29 н., за пролеће зоб 5 ф. 69 н.

*

У Пожуну, 28. септембра (10. октобра), Догона беше са рогатом марвом 1435 ком. Тенденција жива; цена беше ова: Угарски волови 52—57 ф., немачки 54—59 ф. 50 н., српски пустарски 49—54 ф. од 100 кгр.

*

У Будимпешти, 26. септембра. (Извештај Костовића и др.) Житарска радња. Житарска радња је ове недеље отпочела у чврстом правцу, усљед добре воље за куп са стране млине, и тако што и са стране неколико шпекуланта, који су готову робу купили за узанц жито, како би покрили своје шлусове по гласу којем морају још у септембру месецу робу ли феровати, и мала вода у Дунаву смета лађима да на време стигну овамо. Тако су цене у првој половини недеље са 10 до 15 новч. скочиле. У другој половини недеље су довози већи били и воља за куповање је нешто ослабила тако, да је цена опет 5 новч. попустила. — Завршавамо овонедељни рад поред обрта од 170.000 м. ц. са 10 новч. бољим ценама, него крај прошле недеље.

Раж. Поред боље воље за куп 5 н., боље 5 ф. 25—5 ф. 55 н. Јечам за рану. Правац повољнији 5 до 10 н. виши, лоша роба 5—5 ф. 20 н., боља роба 5 ф. 50 н. Кукуруз чврст 5 н. више 5 ф. 95—6 ф. Зоб 5 н. боље, трговачка роба 5—5 ф. 15 н., боља роба до 5 ф. 30 н., прима роба до 5 ф. 40 н. Шљиве. Узанц роба 6 ф. 75 н. од 100 ком. 8 ф. 25 н., од 85 ком. 10 ф. 25 н. све од 56 кгр. Пекмез. Славонски 13 ф., српски или банатски 12 ф. 50 н. Термини. Жито за пролеће 7 ф. 26—7 ф. 28 н., за јесен 6 ф. 88—6 ф. 90 н. Кукуруз за мај-јуни 5 ф. 68—5 ф. 70 н. Зоб за пролеће 5 ф. 67—5 ф. 69 н., за јесен 5 ф. 28—5 ф. 30 н.

Нови Сад, 29. септ.

Данас је био одбор наше православне црквено-школске општине. Најглавније питање беше прорачун за идућу годину. Прорачун како га мисли одбор предложити идућој скупштини садржи, приходе: 17,098 фор. а издатке 16.066 фор. Дакле било би сувишка 1020 фор. што би се употребило на отплату дуга. У идућем броју донећемо опширнији прорачун.

Најновије вести.

— Јављају из Париза: Уапшена је помоћница генерала Кафарела гђа Лимуцен. Искупио се том приликом силан свет и викао: „Доле са шпијунком. То је женски Базен.“ Поапшено је више мушких и женских особа. Код генерала Андлоа била је поново преметачина.

— Јављају из Софије (полузванично). Избрано је 250 владиних, 40 опозицијоних посланика. У Плевни била опасна битка, многи убијени и рањени од опозиције. Њихов вођа др. Друмов затворен. У Кутловици је такође пала на биралишту крв; погинуло 10 особа. Са више места јављају сличне вести.

БРЗОЈАВИ „ЗАСТАВИ.“

(Стигли 29. септембра у вече.)

Софија. При изборима посланика за собрање, влада добила грдну већину. У Лочи се један део бирача дочепао бирачких цедуља и растурио их је. У Плевни и Раховици су Цанковисте напали изборну комисију, те је ова тражила војске у помоћ. Кад је војска дошла, Цанковисте хтедоше да је обезоружају. Војници почеше на то пуцати у народ и више њих ране. У Кутловици су бирачи, које је попа, који се из Русије вратио, предводио, дошли пред начелничко звање, опколили подначелника, избили врата и полупали прозоре. Подначелник заповеди жандармима да пуцају, те ови неке ранише, а неке убише. Одељење војске што је за тим дошло, васпоставило је опет реда.

Беч. Данас је Ригер у царевинском већу интерпелисао министра просвете због затварања многих реалки и питао га је, да ли Чеси могу рачунати да ће се нужне средње школе подићи.

Различности.

Како Турци о помрачењу мисле. Турци не испитују појаве природе, него кажу, да све бива по божијој вољи и да су будале сви научењаци, који откривају тајне природне. Кад се сунце или месец помрачи, они кажу, да су их шејтани (врагови) ухватили и свезали, па им даље не даду да се макну и путују. Турци, па и војска турска, пуцали су на те шејтане, да их тобоже протерају и сужња ослободе.

Сад више војници не пуцају из пушака и топова, али то остали Турци раде. Највише им је месец на срцу, јер је њихов Падиша стрц месечев и побратим свију звезда. Зову га и братом сунца, али како Персијанци и Китајци себи сунце присвајају, они се много за сунце не брину.

Један херцеговачки бег, вешт нашем календару, дознао је за ово помрачење и својим земљацима и осталим Турцима јавио. Нису му веровали и један босански бег опклади се с њим, да не ће онако бити како то у колендару пише. Како да Срби знаду, што се на небу догађа и шта Бог ради. Херцеговачки бег понудио је за опкладу печеног овна ако не погоди, буде ли само ведро; бег босански исто тако обећа овна, ако онако буде, како српски календар прориче. Тек што се смркнуло, скупило се пред Мехмедовом џамијом мноштво Турака, највише Босанаца и Херцеговаца, који обично у тој џамији клањају, ваљда због тога, што је ту џамију саградио освојач Цариграда султан Мехмед. Бег Љубовић, који се опкладио, држао је у руци српски календар, израчунао је време по турском рачуну и на минуту предказао, кад ће помрачење наступити. Као по команди отпочело је помрачење а Турци стану пуцати на све стране по Стамболу, који је у грмљавини био, као да се по улицама бој бије. То је трајало док помрачење није прошло Они мисле да су из шејтанских руку месец избавили. Ипак бег Љубовић, добио је опкладу. Али бегу босанском још се по глави врзе: како Срби и њихови календари знаду шта Алах на небу ради? По његовом рачуну мора на скоро календара или овога својста нестати, јер овако остати не може.

„С. Л.“

Штедња код Хохенцолерна. Немачка владалачка кућа може се похвалити између осталог и великом штедљивошћу. Стари цар још и сада прегледа дневне рачуне, а ко хоће да купи ма какву маленкост мора од њега тражити допуштење. Што се тиче самог одела, цар Виљем тако је штедљив, да му се тек сваке године гради нова униформа а кабаницу носи још од француског рата од год. 1871. Такав је и престолонаследник; у кући му влада таква простота као у каквог грађанина. Будућа немачка царица са свим је слична у томе своме супругу. Прошле је зиме носила исти огртач, који је носила и претпрошле зиме. — Ваљало би да се наша господа и госпође угледају на њих.

Уредништву нашега листа стигло је на приказ:

Завичај марш композиција Стевана А. Станковић. Издање српске књижаре Браће М. Поповића у Новом Саду, 1887. Цена 50 новч.

КЊИЖЕВНЕ ВЕСТИ.

Изишао је 40. број

СТРАЖИЛОВА

са овим садржајем:

Јован Живановић, српски књижевник и пчелар. (Уз слику.) — Мелодије. Од Драг. Ј. Илијка. — Једна глава из Достојевског. Нова познанства. Петров. — Растопљен план. (Петефи.) Превео Б. Бранчић. — Павле Орсаг-Хијездослав, словачки песник. (Наставак.) — Сунце и његова својства. (Наставак.) — Листак. Прилози за историју Краљевине Српске, прве владе кнеза Михајила М. Обреновића III. (Наставак.) — Ковчежић. Гласник. — Позориште и уметност. — Књижевне белешке.

„Стражилово“ излази сваког четвртка на читавом табаку. Цена му је 5 ф. а. вр. на целу годину, 2 ф. 50 нов. на по године, 1 ф. 25 нов. на четврт године. За Србију и Црну Гору 14 динара или 6 ф. на годину. — Рукописи се шаљу уредништву а претплата администрацији „Стражилова“ у Нови Сад.

Сад баш изађе нова аутографисана књига под овим насловом:

СТАРО КАРЛОВАЧКО ПЈЕНИЈЕ

у српској источној православној цркви као што поју ученици срп. вел. гимназије у Новом Саду сваке недеље и празника на св. литургији за мешовит лик сложио Тихомир Остојић философ. Издала срп. вел. гимназија новосадска 1887. 8⁰

У овој велеважној збирци има Литургија св. Јована Златоустога (све осим „блажени“.) Има три Херувике: I. новосадска, II. 1. гласа, III. руске. — „Достојно“ има четир: I. 4 гл. мало, II. 4 гл. велико, III. 6. гласа, IV. 8. гл. велико. — Три „Хвалите“: I. на тон деспотин, II. крушевачко, III. 8 гласа. — Благословен гради обично и руско. — Са владичанске службе: тон деспотин, цар небесни, Господи спаси благочестивија и многаја љета. — Ирмоса има на: 1. Малу госпојину, 2. Крстов дан, 3. Ваведеније, 4. Божић, 5. Богојављење, 6. Сретеније, 7. Благовести, 8. Цвети, 9. Вел. четвртак, 10. Вел суботу, 11. Ускрс, 12. Спасов дан, 13. Дови, 14. Преображење, 15. Вел. Госпојину. — Тропара на: 1. Крстов дан, 2. Божић, 3. Богојављење 4. Св. Саву и 3. и 8., 5. Цвети и 1. и 4 гласа, 6. Ускрс, 7. Спасов дан, 8. Дови, 9. Преображење, 10. Ђурђев дан. — Кондака на: 1. Крстов дан, 2. Божић, 3. Богојављење, 4. Цвети, 5. Ускрс, 6. Спасов дан, 7. Дови, 8. Преображење, 9. Ђурђев дан. — Има Кресту твојему, Св. Савска песма, Ипакоји гл. 4. (предварившисја на ускрс) и Воскресеније твоје. — Има: Молитвами, Спасини, Јелици, Тјело Христово, Велико господи помилуј 1 пут и 3 пут. — На опелу: мртвачко: госп. помилуј, подај господи, амин, Со свјатими упокој, Вјечнаја памјат, велико свјати боже. — На послетку има химна.

Сваки је глас за себе аутографисан и увезан. Сопран има 101 стр., Алт 94 стр. Тенор 82 стр. Бас 95. Текст је испод нота исписан словенским правописом. Поједини се гласови не продају; продаје се читаво дело за 3 (три) форинта а. вр. Сваком ће се послати у плаћеном пакету.

С почетка у свакој свесци има садржај на три стране и уместо предговора чланак Васе Пушибрка: „Српско православно црквено пјеније“ на четир стране, писан за ту збирку но пре тога штампан је и у 38. бр. „Стражилова“ од о. г.

Ваља се обратити управи срп. велике гимназије у Новом Саду.

РЕД ВОЖЊЕ
ЖЕЉЕЗНИЧКИХ ВЛАКОВА

ВАЖИ ОД 1. ЈУНА 1887. П. Н.

Полази из Новог Сада у Београд:

Брзи влак у 8 сати и 18 м. у вече.
Особни влак у 5 сати 55 м. по подне.
Мешовити влак у 9 сати 6 м. пре подне.

Полази из Новог Сада у Будимпешту:

Брзи влак у 7 сати 44 м. из јутра.
Особни влак у 8 сати 12 м. у вече.
Мешовити влак у 9 сати 54 м. пре подне.

Муњевити влак из Новог Сада у Ниш сваког петка у 10 с. 51 м. пре подне; из Новог Сада у Будимпешту сваке суботе у 4 с. 23 м. из јутра.

РЕД ПЛОВИДБЕ
парода I. ц. кр. прив. дунавског пародског друштва.

(Важи од 24. марта 1887. па до даље наредбе.)

Из НОВОГ САДА у СЛАНКАМЕН-ТИТЕЛ: сваки дан у 5½ сати после подне.

Из НОВОГ САДА у ПОТИСКЕ ШТАЦИЈЕ: изузимајући петак сваки дан у 5½ сати по подне.

Из НОВОГ САДА у ЗЕМУН-БЕОГРАД: сваки дан у 5½ сати по подне.

Из НОВОГ САДА у ОРШАВУ-ГАЛАЦ: средом, петком и недељом у 5½ сати по подне.

Из НОВОД САДА у ЦАРИГРАД преко РУШЧУКА-ВАРНЕ: недељом у 5½ сати по подне.

Из НОВОГ САДА у ПЕШТУ: сваки дан у 10½ сати пре подне.

У Новом Саду 23. марта 1887.

АГЕНЦИЈА.

Ред пловидбе

помесног пароброда „Нимфе“, од 8. (20.) септембра 1887. до даље наредбе.

ИЗ КАМЕНИЦЕ У НОВИ САД:
Пре подне: 5, 6, 8, и ¾10 сахата.
После подне: ½2, ½3, 4, и ½7 сах.

ИЗ НОВОГ САДА У КАМЕНИЦУ:
Пре подне: ½6, 7, 9, и 11 сахата.
После подне: 2, 3, 5, и 7 сахата.

☛ Недељом и свецем после подне не иде по тарифи, него по потреби.

Повратне карте имају вредност само за тај дан, за који су извађене.

Каменица, 3. (15.) септ. 1887.

Отправништво.

ОГЛАСИ.

Оглас.

4. (16.) о. м. у пола 3 сата по подне, у овдашњој српској школи издаваће се једна кућа на једну или више година путем јавне дражбе под закуп.

Кућа је на главној пијаци, и састоји се из више станова, за трговца врло удесна.

Споредно здање: мала кућа у авлији, штала и магацин за рану.

Бешка 5. октобра 1887.

2—3 **Српска црквена општина у Бешки.**

ЈЕДНА ГОСПОЂА

која у гласовиру темељиту и систематску поуку даје, жели давати сатова. Иста може ученика од првих почетака у истој свирци усавршити. Услови врло повољни. Упитати се у администрацији. 3—3

МАНУФАКТУРНА ТРГОВИНА
Д. Ј. ЈОВАНОВИЋА
У ЗЕМУНУ

потребује једног помоћника који је вешт продавац, који говори српски, немачки и влашки. Може одма у радњу ступити. 1—2

ГВОЖЂАРСКА ТРГОВИНА
КОСТЕ ТЕОДОРОВИЋА
У ВИНКОВЦИ 3—3

потребује једног млађег помоћника.

МАНУФАКТУРНА ТРГОВИНА
БРАЋЕ МИЧА
У ЧАКОВУ

треба једног помоћника, који одма ступити може. — Изискује се знање српског, романског и немачког језика. 3—3

ФРАНЦУСКИ
ВИКС СА УШТЕДОМ ЗА ПАТОСЕ

најјефтиније, најпростије

средство, којим можемо сами да мажемо тврде и мекане паркетиране патосе, за тим патосе од мекана дрвета и лакиране.

МОТО: Лепота, целисходност, двогуба трајност и највећа јефтиноћа.

ШНА�ЈДЕР И ДР. У БЕЧУ.

СЛОЖИШТЕ У НОВОМ САДУ:

код г. Љубе Стефановића и Д. Коде

2—10

Без четкања као огледало сјајне чизме.

РИХ. ГЕРТНЕРА

течна, француска од воде непробојна

заштитна белега

ЗА ЧАС СЈАЈНА ВИКСА,

која и у мокром не губи сјаја. „Једино“ званично испитани и пронађени препарат, који кожи и шкоди. Цена једној флаши 50 новч. Шаље се: 2 флаше 1 фор. 30 нов., 6 флаша 3 фор., 12 флаша 4 фор. 80 н. поштарином плаћеном Треба пазити на заштитну белегу.

Уведено у ц. кр. трупе.

Фабрика:

Rich. Gaertner, Wien, Gieselastr. 4 Part.

У Новоме Саду: код Гавре Живановића и Д. Коде. 1—16

Власник и издавалац Милица Томић рођ. Милетић. Одговорни уредник Јаша Томић. Српска штампарија дра Светозара Милетића.